

Sosnytska, N. L., and Ishchenko, O. A. "Zmistovna komponenta matematychnoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv ahrarnoi sfery" [The Semantic Component in the Mathematical Education of Future Agricultural Specialists]. *Naukovi zapysky [Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka]*. Serii «Problemy metodyky fizyko-

matematychnoi i tekhnolohichnoi osvity», vol. 1, no. 12 (2017): 38-43.

Zhuk, I. V. "Vprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhodu u navchanni matematytsi cherez onovlennia zmistu osvity" [Introduction of the Competence Approach in Teaching Mathematics through Updating the Content of Education]. *Aktualni problemy teorii i metodyky navchannia matematyky*. Kyiv, 2017. 43-44.

УДК 331.44
JEL: I23; J24

РОЗВИТОК КРЕАТИВНО-АКТИВНИХ СТУДЕНТІВ НА ШЛЯХУ ДО ФОРМУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ВСІХ СФЕР ЕКОНОМІКИ

©2021 ДІДУХ О. В., ЧУБКА О. М., ЧУШАК-ГОЛОБОРОДЬКО А. М.

УДК 331.44
JEL: I23; J24

Дідух О. В., Чубка О. М., Чушак-Голобородько А. М. Розвиток креативно-активних студентів на шляху до формування персоналу всіх сфер економіки

Метою статті є дослідження, вивчення й обґрунтування переваг і проблем стосовно креативності студентів у процесі отримання ними фахової освіти. Відповідно до мети дослідження поставлено такі завдання: визначити поняття «креативність», передумови виникнення креативних здібностей; охарактеризувати умови для стимулювання креативних здібностей студентів; визначити перепони та причини відсутності творчої складової у процесі надання вищої освіти; побудувати алгоритм розвитку креативних здібностей у студентів; окреслити умови створення сприятливого середовища, в якому проявлятимуться креативні задатки студента. Об'єктом дослідження є процеси реформування вищої освіти в напрямку відповідності сучасним європейським тенденціям розвитку освіти; формування середовища, сприятливого для розвитку креативності студента у процесі отримання ним вищої освіти через алгоритм цілеспрямованої педагогічної діяльності. Предметом дослідження виступають теоретичні та прикладні положення щодо формування середовища, сприятливого для розвитку креативності студента у процесі отримання ним вищої освіти. Наукова новизна дослідження полягає у формуванні єдиного сукупного поняття креативності студентів та у формуванні шляхів подолання проблем у процесі розвитку креативності студентів при отриманні фахової освіти. Практичне втілення результатів дослідження дозволить реформувати вищу освіту в бік формування креативно-активного середовища для викладачів і студентів; дасть змогу наблизити систему вітчизняної освіти до формування таких спеціалістів на ринку праці, які користуватимуться високим попитом серед вітчизняних і закордонних працедавців.

Ключові слова: креативність студентів, творча складова у вищій фаховій освіті, алгоритм розвитку креативних здібностей.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-145-150>

Бібл.: 18.

Дідух Оксана Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: oksana.v.didukh@lpnu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4585-6147>

Чубка Ольга Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: olha.m.chubka@lpnu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6310-0741>

Чушак-Голобородько Анна Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: anna.m.chushak-holoborodko@lpnu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2755-6810>

Scopus Author ID: 57210807195

UDC 331.44
JEL: I23; J24

Didukh O. V., Chubka O. M., Chushak-Holoborodko A. M. Development of Creatively Active Students on the Way to Staff Formation of all Spheres of the Economy

The article is aimed at researching, studying and substantiating the advantages and problems regarding the creativity of students in the process of obtaining professional education. In accordance with the aim of the research, the following tasks are set: to define the concept of «creativity», the prerequisites for the emergence of creative abilities; to characterize the conditions for stimulating the creative abilities of students; to identify obstacles and reasons for the lack of a creative component in the process of higher education; to build up an algorithm for the development of creative abilities in students; to outline the conditions for creating a favorable environment wherein the student's creative inclinations will be manifested. The object of research is the processes of reforming higher education in the direction of compliance with modern European trends in education development; formation of an environment favorable for the development of creativity of student in the process of obtaining higher education through the algorithm of purposeful pedagogical activity. The subject of the study are theoretical and applied provisions on the formation of an environment favorable for the development of the student's creativity in the process of obtaining higher education. The scientific novelty of the research consists in the formation of a single aggregate concept of creativity of students and in the formation of ways

to overcome problems in the process of developing the creativity of students in obtaining professional education. The practical implementation of the research results will allow reforming higher education in the direction of forming a creatively active environment for teachers and students; will allow to bring the system of national education closer to the formation of such specialists in the labor market, which will be in high demand among domestic and foreign employers.

Keywords: creativity of students, creative component in higher professional education, algorithm of development of creative abilities.

Bibl.: 18.

Didukh Oksana V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, National University «Lviv Polytechnic» (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: oksana.v.didukh@lpnu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4585-6147>

Chubka Olha M. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, National University «Lviv Polytechnic» (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: olha.m.chubka@lpnu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6310-0741>

Chushak-Holoborodko Anna M. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, National University «Lviv Polytechnic» (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: anna.m.chushak-holoborodko@lpnu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2755-6810>

Scopus Author ID: 57210807195

Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку суспільства у світі та в Україні вимагають реформування всіх галузей, включаючи освіту, особливо – вищу освіту, коли формується особистість як популярний кандидат на ринку праці. Розвиток ринкових відносин та існування сучасного ринку праці, з його нормами та законами, вимагають від заявників володіння конкретними навичками та вміннями. За цих умов уже недостатньо набути базових теоретичних і практичних знань у певній галузі. Необхідно розвивати вміння і талант учнів вирішувати покладені на них завдання нестандартно, за новим підходом. Як результат, найталановитіші та найкомпетентніші люди зможуть обрати роботу відповідно до свого рівня та вимог. Однак значна частина майбутніх працівників, які проходять навчання, позбавлена можливості отримувати освіту на належному рівні сучасних вимог, у процесі навчання недостатньо приділяється уваги особистій творчості, або вона взагалі не береться до уваги. Тоді як сучасні ринкові умови вимагають реалізації креативних підходів у процесі становлення конкурентоспроможних фахівців. Тому вкрай актуальним є питання реформування освіти в бік створення сприятливого творчого клімату та розвитку креативності у студентів як у майбутніх фахівців своєї галузі.

Поняття креативності вивчається науковцями світового та вітчизняного рівня в різноманітних його проявах. Зокрема, активно досліджується креативність у педагогіці. Тут можна виділити праці таких науковців, як С. Литвиненко, Т. Березина, Д. Богоявленська, Є. Ільїн, Т. Поснова та ін. Важлива роль креативності в освіті також визначається багатьма авторами. Тут варто відзначити праці таких науковців, як Г. Цветкова, В. Делія, М. Дворник, К. П'явка, І. Кузава та ін. Проте досі залишається неформованим єдине сукупне поняття креативності студентів, а також потребує подальшого вивчення процес формування

шляхів подолання проблем у процесі розвитку креативності студентів при отриманні фахової освіти.

Метою статті є дослідження, вивчення й обґрунтування переваг і недоліків креативності студента у процесі отримання ним фахової освіти, а також окреслення напрямків упровадження в дію змін у процесі отримання фахової вищої освіти задля розвитку у студентів креативних здібностей.

Сьогодні професійно-технічна освіта повинна не лише давати знання про сферу професійної діяльності. Підготовка спеціаліста є поступовою і, завдяки поєднанню знань про особливості певної галузі, сприяє особистісному розвитку майбутнього працівника. Тільки в цьому випадку, відповідно, ми не отримаємо на ринку праці «сухого» фахівця, а сформуємо цілісну особистість з активною позицією та високими професійними здібностями.

Серед перешкод, які сьогодні існують у вищій школі, у процесі становлення такої особистості можна виділити:

- ✦ низьке усвідомлення необхідності розвитку творчих можливостей студентів;
- ✦ низький рівень творчості самих вчителів, тобто відсутність творчої складової у визначенні завдань учнів, у формуванні засобів для виконання цих завдань і, загалом, у навчальному процесі;
- ✦ відсутність розуміння алгоритму розвитку креативності у студентів.

У зв'язку з вищесказаним перш за все слід окреслити поняття креативності.

У вільному енциклопедичному словнику «креативність» (лат. *Creatio* – створення) окреслюються як «творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей, що входять у структуру обдарованості як незалежний фактор» [1–3]. Окрім цього означення, у науковій лі-

тературі існує безліч трактувань поняття креативності та всіх суміжних понять. На основі проаналізованих літературних джерел, на нашу думку, можна виділити такі найважливіші аспекти поняття креативності.

Креативність – це психологічна властивість суб'єктів, що зводиться до інтелектуальної активності та чутливості до побічних продуктів власної діяльності. Вона проявляється в генеруванні нових, раніше не вживаних рішень як реакції на нові потреби ринку. Цей процес може бути як свідомим, так і ні; виражається у здатності генерувати нові нестандартні ідеї, не застосовувати звичних схем, динамічно реагувати на поставленні завдання [4].

Процес народження креативного рішення тісно пов'язаний із його творцем та рівнем мотивації останнього. Креативний продукт має місце абсолютно в усіх сферах [5–7]. Цікаво також, що креативне мислення можна визначити як спосіб мислення, при якому людина здатна відрізнити інформацію від факту. Креативне мислення спонукає людей мислити нестандартно та дивитись на речі з іншої точки зору. Ключовими навичками творчого мислення є здатність генерувати ідеї, відкритість до новизни, цікавість, фантазія та допитливість, розсудливість і пошук різних рішень для вирішення однієї і тієї ж проблеми [8].

Немає спільної точки зору з приводу того, чи є креативність продуктом свідомих або підсвідомих рішень, проте виділяють прямопропорційний зв'язок між рівнем інтелекту та здатністю генерувати креативні ідеї. Також існує думка, що процес вирішення творчих задач – це взаємодія інших інтелектуальних процесів.

У світовій науковій літературі думки з приводу того, чи є креативність вродженою чи набутою здібністю, розділяються, проте є спільна думка про те, що креативність може «зникати» під впливом середовища, але, водночас, розвивається при стимулюванні та мотивуванні [9; 11; 14]. Тобто, усі суб'єкти певною мірою володіють креативними задатками, а цілеспрямований вплив на їхній розвиток дозволить активізувати креативну діяльність, що підкреслює необхідність розвитку креативних здібностей індивідів у процесі надання їм фахової вищої освіти.

Що ж стосується креативності в економіці, то, попри тривалий вжиток цього поняття у веденні бізнесу, немає чіткого розуміння креативності в бізнес-контексті. Проте очевидним є той факт, що для досягнення успіхів і сприяння розвитку економіки, особливо в сучасних реаліях, необхідне продукування креативних ідей, вміння адаптуватися та швидко знаходити нові ефективні рішення в тій чи іншій ситуації, на кожному рівні функціонування економіки [9–11]. Внаслідок генерування креативних ідей і трансформації їх у товар чи послугу економіка посилює провідні галузі економіки світу, що створюють

високу додану вартість і робочі місця, розвиває міста, генерує оригінальні змісти та сенси.

Якщо ж говорити про розвиток креативності у вищій освіті, то тут почати потрібно з рівня креативності самих викладачів, їх відкритості, прогресивності та саморозвитку. На жаль, реалії вітчизняної освіти такі, що очевидна необхідність реформування простору практичного кожного вищого навчального закладу в бік формування креативно-активного середовища для викладачів, а ті вже, своєю чергою, повинні формувати його для студентів.

Отже, передумовою розвитку креативності студентів у процесі отримання ними фахової освіти є креативність самих викладачів та освітнього простору, в якому вони між собою взаємодіють. Розглядаючи поняття «освітній простір» у науковій літературі, як найбільш повне та влучне варто виділити таке визначення: «педагогічна реальність, що відображає педагогічну взаємодію його суб'єктів з усією сукупністю соціальних зв'язків, структурованою системою педагогічних факторів, активізацією творчого потенціалу учасників освітнього процесу; характеризується потужністю, інтенсивністю освітньої інформації, освітньої інфраструктурою (якісний і кількісний склад її елементів, їх розташування у просторі та взаємодія)» [12, с. 86].

Існування лише відповідного освітнього простору не є достатньою умовою. Вкрай важливим є формування сприятливої психологічної атмосфери університету, що була б відкритою до креативного розвитку. Це дозволить усім учасникам освітнього процесу рухатися в напрямку розвитку власної креативності. У цьому розрізі, власне, мова більше про створення сприятливого середовища для розвитку викладача. Варто стимулювати або, принаймні, не перешкоджати розширенню поглядів, саморозвитку, різностороннього розвитку викладача.

Ефективність формування освітнього середовища, що сприяло б розвитку креативності, виходить із того, чи обрав вищий навчальний заклад відповідний вектор розвитку. Кожен заклад вищої освіти прямо чи опосередковано формує певні внутрішні правила взаємодії всіх сегментів, створюючи, таким чином, власну корпоративну культуру. Саме вона впливає на те, які кадри будуть залучатися до навчального процесу. Чи це будуть високорозвинені, творчі суб'єкти, які прагнуть до постійного самовдосконалення та, відповідно, до розвитку студентів як креативно-активних суб'єктів; чи це будуть фахівці, які всіяко опиратимуться реструктуризації та розвитку освіти і формуватимуть несприятливу атмосферу, гальмуватимуть усі процеси впровадження інновацій і створюватимуть перешкоди на шляху розвитку креативно-активних студентів як конкурентоспроможних спеціалістів на ринку праці [13, с. 141].

Процес формування та вдосконалення середовища, сприятливого для креативного розвитку, розпочинається із формування команди викладачів, оскільки саме вони повинні створити для студентів атмосферу, у якій останні почуватимуться вільно на шляху до пошуку та проявів нестандартних вирішень поставлених завдань, креативних підходів до розв'язання проблемних моментів. Саме викладачі диктують характер взаємодії між ними та студентами і між студентами всередині груп, стимулюючи чи пригнічуючи розвиток їх креативності.

Креативність – це вміння, яке потрібно постійно підтримувати та розвивати. Тому для розробки та впровадження творчих напрямків у викладанні професійних дисциплін варто виділити такі п'ять звичок творчого викладача, які допоможуть підтримувати рівень креативності як під час навчання, так і в повсякденному житті [7]:

1. Постійно цікавитися, оскільки саме допитливість є ключовою в навчанні та креативності. Цікаві люди завжди задають питання, які ведуть до нових відповідей та ідей.
2. Подавати одну концепцію різними шляхами, оскільки викладання одного і того ж матеріалу різними способами допомагає сформувати та закріпити знання. До прикладу, інформацію, яку студенти отримали у вигляді усних лекцій протягом певного періоду часу, можна закріпити тією ж інформацією у вигляді відео.
3. Представляти ідеї, пояснюючи взаємозв'язки між ними, оскільки лінійний спосіб викладу матеріалу не дає скласти цілісну картину про те чи інше явище.
4. Застосовувати у викладанні ігрові техніки, оскільки ігрова форма дослідження та вивчення певних концепцій допомагає студентам відкритися для нових ідей. Це доводять наукові дослідження, згідно з якими в процесі гри покращується мозкова активність і стимулюється креативність.
5. Зберігати креативність поза викладанням, оскільки творчі люди проявляють креативність також у сферах, які не стосуються їх професійного життя. Хорошим досвідом розвитку креативності студентів є впровадження позапрофесійних креативних підходів викладача у процес викладання.

Очевидно, що розвиток креативності викладачів не обмежується цими звичками, проте дотримання, з одного боку, простих, а, з іншого боку, таких важливих кроків допоможе забезпечити розвиток креативності в освітніх процесах як з боку викладача, так і з боку студента.

У більш загальному плані процес формування особистості та розвитку її творчості можна розділити на два етапи. Розвиток первинної креативності

відбувається на ранніх стадіях життя, де, звичайно, немає місця професійній вищій освіті. З точки зору розвитку креативності студентів у процесі здобуття ними вищої освіти необхідно звернути увагу на другий етап розвитку креативності. Саме в цей період вища освіта відіграє активну роль. Спочатку формується загальна творчість, а вже на її основі, під впливом обраної професійної спеціалізації, формується спеціалізована креативність. Йдеться про розвиток креативних здібностей особистості, які будуть безпосередньо пов'язані з професійною сферою її діяльності. І тут визначальною стає роль викладача, який на власному прикладі має демонструвати креативність, прагнення до самовдосконалення та розвитку. Також завданням викладача на цьому етапі є не лише подати модель креативно-активної поведінки, а й підштовхнути студента до самостійних кроків у розвитку власної креативності [14; 16]. Для цього викладачу необхідно подати зразок позитивної креативної поведінки (а не регламентованої поведінки), формувати сприятливі умови для проявів креативної поведінки (водночас не дозволяти проявів деструктивної та агресивної поведінки), забезпечити сприятливого середовища для прояву креативності у студентів.

Для створення сприятливого середовища, в якому проявлятимуться креативні задатки студента, необхідно забезпечити відхід від шаблонних і вузьких суджень, пропонувати варіативність при розв'язанні питань і формуванні висновків, показувати різні підходи до розв'язання того чи іншого кейсу, забезпечити студенту стан «невизначеності», у протилежному випадку існують чіткі алгоритми дій, що блокує у студента креативний пошук [16, с. 82]. Ще одним важливим елементом для формування сприятливого креативотворчого середовища є мотивація студентів. Тут йдеться про цілеспрямовану діяльність викладача щодо виявлення та розвитку креативної діяльності у студентів, про побудову процесу навчання таким чином, щоб серед усіх компонентів навчання особливу увагу та оцінку отримували саме креативні дії студентів [17, с. 345–348].

В умовах сучасних тенденцій функціонування та розвитку світової економіки вже стає недостатньою базова кваліфікація спеціаліста, яку студенти отримували в процесі здобуття фахової вищої освіти. Зараз однією з вимог до вищої освіти є становлення студента як генератора креативного продукту. Так, до головних компетенцій, які користуються попитом на ринку праці в економічній сфері, на період до 2027 р. (згідно зі світовими економічними форумами), було включено саме креативне мислення. Тому створення простору, який сприятиме розвитку креативності, генеруванню творчих та інноваційних ідей студентами, є напрямком реформування освіти в розвинених європейських країнах [7].

Очевидно, що виконання студентом багатьох існуючих сьогодні видів робіт у процесі здобуття ним фахової вищої освіти має важливе значення у процесі становлення його як фахівця своєї галузі. Проте потрібно доповнювати цей процес такими активностями, як, до прикладу, написання статей і створення проєктів, комбінування групової та індивідуальної роботи студентів, творчої та навчальної діяльності, розгляд кейсів через призму труднощів чи протиріч, залучення до процесу навчання спеціалістів певної галузі. Усе це повинно проходити в атмосфері комфортної взаємодії, співпраці та творчості [16, с. 85].

Провідне місце у сприянні розвитку креативності студентів займає цілеспрямоване моделювання творчої ситуації. Важливою є оцінка викладачем, а також самооцінка креативності студента. Тут мова йде про дослідження мотивації, інтелектуальних, організаційних, комунікативних та інших складових креативних здібностей студентів, яке має на меті виявити існуючий і потенційний рівні розвитку найважливіших складових творчих здібностей студентів. Необхідно звертати увагу на індивідуальні особливості розвитку творчості студентів, їх внутрішні суперечності та нерівномірність розвитку окремих компонентів як джерела їх подальшого розвитку під час навчального оцінювання та самооцінки творчості [16, с. 86].

Проаналізувавши наукову літературу та спираючись на власний педагогічний досвід, можна дійти висновку стосовно важливості педагогічних передумов стимулювання формування та розвитку креативності у студентів при отриманні фахової освіти. Серед них слід виділити такі:

- ✦ у навчальному процесі повинна бути сформована система мотивації студентів саме до навчальної діяльності через творчий підхід, тобто мотивація саме креативно-активної поведінки студентів;
- ✦ викладання та проведення занять доцільно проводити із упровадженням таких моделей, що стимулюватимуть у студентів креативно-активну поведінку, тобто викладач на власному прикладі повинен показувати впровадження, інтеграцію в навчальний процес креативних моделей поведінки;
- ✦ проводити заняття у вигляді ігрової комунікації та залучати до цього студентів;
- ✦ створювати здоровий психологічний клімат і сприятливу для творчості атмосферу.

ВИСНОВКИ

Огляд вітчизняної та зарубіжної наукової літератури та узагальнення інформації з приводу креативності показали, що попри усталений стереотип, за яким креативність – це вроджений талант, іноді ми стикаємося із ситуаціями, коли креатив з'являється внаслідок діяльності тих людей, від яких його не очікуеш. Багато науковців і вчених вважають, що це зо-

всім не талант, а радше – навичка, яку можна розвинути [15]. Незважаючи на те, вродженою чи набутою є креативність, її можна та доцільно стимулювати, розвивати та мотивувати.

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що всі суб'єкти володіють певними задатками до креативних пошуків. Цілеспрямований вплив на їхній розвиток дозволить активізувати креативну діяльність індивідів.

Процес формування та розвитку середовища, сприятливого для креативного розвитку, розпочинається із формування команди викладачів, оскільки саме вони повинні створити для студентів атмосферу, у якій останні почуватимуться вільно на шляху до пошуку та проявів нестандартних вирішень поставлених завдань, креативних підходів до розв'язання проблемних моментів. Саме викладачі диктують характер взаємодії між ними та студентами і між студентами всередині груп, стимулюючи чи пригнічуючи розвиток їх креативності.

Очевидно, що розвиток креативності викладачів не обмежується описаними в роботі звичками креативного викладача, проте дотримання, з одного боку, простих, а, з іншого боку, таких важливих кроків допоможе забезпечити розвиток креативності в освітніх процесах як з боку викладача, так і з боку студента.

Цілеспрямована педагогічна діяльність з метою виявлення та розвитку креативності студентів має засновуватися на формуванні мотиваційної сфери, яка в цілому детермінує навчальну поведінку.

Вища освіта завжди була місцем розвитку та становлення особистості, формування її як фахівця тої чи іншої сфери або галузі, однак у 21 столітті з'явилися набагато вищі вимоги до навчальних закладів – стати креативною навчальною спільнотою, де студенти долучаються до виробництва креативних знань на всіх її рівнях. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Гладунський В. Н., Князь С. В., Пушак Я. Я., Мельник М. О. Методологія наукових досліджень та методика викладання менеджменту зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. Львів, 2004. 172 с.
2. Березина Т. Н. Интеллект и креативность. *Эдун*. 2008. № 3. С. 92–101. URL: <http://experiment4.narod.ru/iik.htm>
3. Креативність // Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Креативність>
4. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей. М. : Академия, 2002. 320 с.
5. Айзенк Г. Понятие и определение интеллекта. *Вопросы психологии*. 1995. № 1. С. 111–131. URL: <http://www.raai.org/library/books/aizenk/aizenk.htm>
6. Torrance E. P. Scientific Views of Creativity Factors Affecting Its Growth. *Daedalus*. 1965. Vol. 94. No. 3. P. 663–681.

7. 5 звичок креативного викладача. URL: http://gohigher.org/5_zvychok_kreatyvnoho_vykladacha
 8. Кукса І. М., Петухова Т. О. Креативна економіка як елемент інноваційної та стійкої стратегії розвитку України. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6555>
 9. Князь С. В., Кулик Ю. Р., Зінкевич Д. К. Креативні рішення щодо обрання пріоритетних напрямків розвитку бізнес-систем. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2009. Вип. № 640: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. С. 298–303. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/ntb/2475/43.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
 10. Литвиненко С. Креативність як загальна здібність до творчості: сучасні підходи. *Збірник наукових праць полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки»*. 2006. Вип. 3. С. 215–219.
 11. Креативність чи інновації? URL: <http://www.management.com.ua/blog/922>
 12. Цветкова Г. Креативно-розвиваючий освітній простір як педагогічна умова здійснення професійного самовдосконалення викладачів вищої школи. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія «Педагогічні науки»*. 2013. Вип. 121. Ч. 2. С. 85–90. URL: http://en1.puir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12402/1/Nz_p_2013_121%282%29__23.pdf
 13. Делия В. П. Формирование и развитие инновационной образовательной среды гуманитарного вуза : монография. М. : ООО «ДЕ-По», 2008. 484 с.
 14. Дворник М. С. Тренінг креативності як засіб досягнення професійного успіху // Матеріали конференції «Психологічний тренінг у мистецтві, культурі, освіті» (м. Херсон, 8–9 жовтня 2010 р.). Херсон : Провіта, 2010. С. 32–37.
 15. Ключ до креативності. URL: <http://www.management.com.ua/blog/327>
 16. П'явка К., Кузава І. Формування та розвиток креативності студентів у процесі фахової підготовки у вищих навчальних закладах. *Педагогічний часопис Волині*. 2018. № 2. С. 81–86. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/14376/1/P%27явка%2c%20Кузава.pdf>
 17. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. СПб. : Питер, 2009. 448 с.
 18. Поснова Т. В., Химорода О. П., Тершак Н. А. Креативна економіка: сутність, особливості та передумови формування. *Інтернаука. Серія «Економические науки»*. 2018. № 3. Т. 2. С. 81–87.
- REFERENCES**
- “5 zvychok kreatyvnoho vykladacha” [5 Habits of a Creative Teacher]. http://gohigher.org/5_zvychok_kreatyvnoho_vykladacha
- Ayzenk, G. “Ponyatiye i opredeleniye intellekta” [Concept and Definition of Intelligenc]. *Voprosy psikhologii*, no. 1 (1995): 111-131. <http://www.raai.org/library/books/ayzenk/ayzenk.htm>
- Berezina, T. N. “Intellekt i kreativnost” [Intelligence and Creativity]. *Edip*, no. 3 (2008): 92-101. <http://experiment4.narod.ru/iik.htm>
- Bogoyavlenskaya, D. B. *Psikhologiya tvorcheskikh sposobnostey* [Psychology of Creativity]. Moscow: Akademiya, 2002.
- Deliya, V. P. *Formirovaniye i razvitiye innovatsionnoy obrazovatelnoy sredy gumanitarnogo vuza* [Formation and Development of an Innovative Educational Environment for a Humanitarian University]. Moscow: ООО «DE-По», 2008.
- Dvornyk, M. S. “Treninh kreatyvnosti yak zasib dosiahnennia profesiinoho uspikhhu” [Creativity Training as a Means to Achieve Professional Success]. *Psykholohichni treninh u mystetstvi, kulturi, osviti*. Kherson: Prosvita, 2010. 32-37.
- Hladunskyi, V. N. et al. *Metodolohiia naukovykh doslidzhen ta metodyka vykladannia menedzhmentu zovnishnyoekonomichnoi diialnosti* [Methodology of Scientific Research and Methods of Teaching Management of Foreign Economic Activity]. Lviv, 2004.
- Ilin, Ye. P. *Psikhologiya tvorchestva, kreativnosti, odarennosti* [Psychology of Creation, Creativity, Giftedness]. St. Petersburg: Piter, 2009.
- “Kliuch do kreatyvnosti” [The Key to Creativity]. <http://www.management.com.ua/blog/327>
- “Kreatyvnist chy innovatsii?” [Creativity or Innovation?]. <http://www.management.com.ua/blog/922>
- “Kreatyvnist” [Creativity]. Wikipedia. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Креативність>
- Kniaz, S. V., Kulyk, Yu. R., and Zinkevych, D. K. “Kreatyvni rishennia shchodo obrannia priorytetnykh napriamkiv rozvytku biznes-system” [Creative Decisions on Choosing Priority Areas of Business Systems Development]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*, no. 640 (2009): 298-303. <http://ena.lp.edu.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/ntb/2475/43.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kuksa, I. M., and Pietukhova, T. O. “Kreatyvna ekonomika yak element innovatsiinoi ta stiikoi stratehii rozvytku Ukrainy” [The Creative Economy as an Element of Innovative and Sustainable Development Strategy of Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, no. 12 (2017). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6555>
- Lytvynenko, S. “Kreatyvnist yak zahalna zdibnist do tvorchosti: suchasni pidkhody” [Creativity as a General Ability to Create: Modern Approaches]. *Zbirnyk naukovykh prats poltavskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. H. Korolenka. Seriya «Pedahohichni nauky»*, no. 3 (2006): 215-219.
- Piavka, K., and Kuzava, I. “Formuvannia ta rozvytok kreatyvnosti studentiv u protsesi fakhovoi pidhotovky u vyshchykh navchalnykh zakladakh” [Formation and Development of Students' Creativity in the Process of Professional Training in the Higher Educational Institutions]. *Pedahohichni chasopys Volyni*, no. 2 (2018): 81-86. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/14376/1/P%27явка%2c%20Кузава.pdf>
- Posnova, T. V., Khymoroda, O. P., and Tershak, N. A. “Kreatyvna ekonomika: sutnist, osoblyvosti ta peredumovy formuvannia” [Creative Economy: Nature, Features and Preconditions of Formation]. *Internauka. Seriya «Ekonomichekiye nauky»*, vol. 2, no. 3 (2018): 81-87.
- Torrance, E. P. “Scientific Views of Creativity Factors Affecting Its Growth”. *Daedalus*, vol. 94, no. 3 (1965): 663-681.
- Tsvietkova, H. “Kreatyvno-rozvyvaiuchy osvitnii prostir yak pedahohichna umova zdiisnennia profesiinoho samovdoskonalennia vykladachiv vyshchoi shkoly” [Creative and Developing Educational Space as a Pedagogical Condition for the Professional Self-improvement of Higher School Teachers]. *Naukovi zapysky [Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka]. Seriya «Pedahohichni nauky»*, is. 121, part 2 (2013): 85-90. http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12402/1/Nz_p_2013_121%282%29__23.pdf